

8
68

1.

PILLANTÁS

A MOST LEFOLYT

VÁLASZFELIRATI

VITÁRA.

KISFALUDY SÁNDOR

HARMINC ÉV ELŐTTI KÖZÖSÜGYI INDITVÁNYÁVAL.

(Tolby Ferencről:)

Quo, quo . . . ruitis . . .
. . . ut sua
Urbs haec periret dextera !

Sic est: acerba fata Romanos agunt.
Hor. Epod. VII.

5.

PEST.

JÚNIUS 4. 1869.

DEBALLAGI MÓR.

P... Sz. ^{égh}..., június 4. 1869.

I.

Végre valahára leperdült tehát e válaszfelirati meddő és unalmas vita! Az ára negyvennapos idő — természetesen, a nemzet percei ma nem oly drágák többé, mint mikor Széchenyi oly aggodalmasan ébresztgette a magyart! Avagy nem vagyunk-e már túl a Rubikonon? Most már bátran halogathatjuk a reformokat, melyeket ezek a nyugtalan jobboldali liberálisok, reformerek, opportune importune, sürgetni meg nem szűnnek! — Az ára negyvennapos munka — mit is csinálhattunk volna hasznosbat és könnyebbet ily potom néhány nap alatt? pedig a könnyűség nálunk fő dolog. És azt sem mondhatják ezek a mindig tanulmányozásra nógató jobboldali deákok, hogy elpipáztuk az időt. Elég volt negyven napig ott ülnünk és izzadnunk abban az afrikai hőségű teremben. És még tanuljunk is?

Azért vagyunk-e mi törvényhozók, hogy tanuljunk? Az ellenzéknek ez nem kötelessége: ennek csak a hozzászólás, azaz az ellenzés az ő dolga az ellen, mit ama pedánsok kistudíroztak — különben miért volna dicső neve: ellenzék? — Az ára végre 120,000 forint — ezzel is legalább szaporodik haszontalanul a nép terhe, s ha nem mutathatunk neki érte valami megfogható hasznot: mire való a kormány s a többség, mint hogy bebizonyítsuk, hogy íme sokat költ — semmiért? Aztán e nélkül Simonyi úr mikép bizonyíthatta volna be politikájának turíni — akarom mondani: európai — színvonalát! Mikép avathatta volna fel magát Dobsa Lajos úr az alsóház maitre de plaisirjévé? (purista levén, komédiást mondtam volna, de még rám fognák, hogy sugillálom!) —

És csakugyan volt is haszna e negyvennapos órálásnak, mert Simonyi úr mondja, hogy az az eszmék tisztázását mozdította elő! Ej, csak egy jelét a capacitációnak mutassatok fel nekem! Bizony teljes igaza volt Deák Ferenc úrnak, midőn azt állította, hogy egyetlenegy érvet nem hallott a közjogi alap ellen felhozatni, mely fel nem hozatott a 67-es bizottmányban, a 66- és 67-ki országos vitákban, a journalistikában; s mely mind e téreken ne volt volna meg is cáfolva — nem egyet is; de azért felhozzák újra meg újra, s fogják a végtelenig, hogy ezen a közjogi alapon kérődzve, a reformok tárgya-

lását akadályozhassák, vagy legalább késleltethessék.

Ignorálja ez az ellenzék a jobboldal hivatkozását a kiegyenlítés óta minden lépten nyomon feltűnedező bámulatos lendületre, fejlődésre és virágzásra; bátorítva kétségkívül a jobboldal európai tiszteletben álló vezértagjának szerénysége által, ki azt a viláért sem veszi a maga műve részére igénybe: holott hiszen nem először adott isten Magyarországnak ily áldott 2—3 esztendő; s az volt-e következménye, mi most?

Ignorálni fogja ezentúl is (nem ugyan külön, hanem közös) de prononcirozott európai hatalmi állásunkat, mely a Fejdelem címében, a birodalom nevében, a külügyi címzetek, címerek, lobogókban, sőt a világtengereket hasító ausztriai kereskedelmi hajók lobogóin is (magyarok nincsenek, miről a jobboldal nem tehet semmit) találja külső kifejezését; míg lényegét azon befolyásban bírja a nemzet, melyet közvetlenül az „országgyűlési bizottság“ által (ez a delegáció törvényes neve) gyakorol, közvetve pedig, s nem kevesebbé hathatósan abban, hogy, ha a közös külügyér a diplomatiái térről a hadira akarna áttérni, „kölcönt“, mely nélkül mai nap egy hatalom sem visel háborút, a magyar országgyűlés beleegyezése nélkül nem köthet, s így háborút sem viselhet.

II.

Ignorálni fogja, minden capacitáció és „eszmék tisztázása“ dacára, az ellenzék ezentúl is azon (s ha nem tévedek, új) c á f o k a t, mikkel gróf Andrassy tegnap visszautasította azon állítást, hogy, amit soha nemzet nem tett, az történt a kiegyenlítés által: lemondott t. i. oly jogokról, még pedig békés úton, melyekkel azelőtt kétségtelenül bírt. Hiába mondta t. i. a minisiterelnök, hogy épen a magyar nemzet ím lemondott, még pedig békés úton, 1687-ben a királyválasztás jogáról, melylyel kétségtelenül bírt; lemondott ugyanakkor az ellentállás jogáról, melylyel úgy dicsekedett hogy bírt; lemondott 1723-ban újra a királyválasztás jogáról a férfiág kihalta esetére, mely joga még 1715-ben is újra sanctionáltatott volt: mindehez nem fér tagadás, sem nem kíván magyarázatot: egyszerűen és világosan ott állanak azok a Corpus Jurisban: de azért ez a felvilágosítható ellenzék, mely azon kívül tudós is, szélnek ereszti a szót; s holnapután, ha alkalma nyílik, ísmét nagybátran és biztosan állítandja: jogról mondott le a nemzet, mit soha nem tett nemzet békés úton.

Pedig gróf Andrassy nem is mondott mindent.

Avagy tımagatok, s egykor életeken Kossuth Lajos épen sziréni hangon, nemde hívogattátok velünk együtt Erdélyt az egyesülésre, a Magyarországba beolvadásra? Pedig ott áll az erdélyi törvénykönyvben az ő 1791:6-dik cikkjök, mely szerint Erdélyt (épen úgy mint Magyarországot a magyarországi 1791-ki 10. t. c. szerint) „tam Sua Maiestas, quam secuturi eiusdem ex Aug. Domo Austriaca Successores, qua legitimi Reges Hungariae (ugyan, de —) Transylvaniam tamquam ad Sacram Regni Hungariae Coronam pertinentem, eodem cum Hungaria Imperii et Successionis Jure tenebunt, et velut propriam habentem Constitutionem, nullique alteri Regno subiectam (tehát Magyarországnak sem) iuxta proprias leges et constitutiones legitime confirmatas — gubernabunt.“ És mégis ide csábítottuk Erdélyt; és hát Erdély nem mondott le törvény által biztosított függetlenségéről (propriam habens constitutionem), midőn Magyarországba beolvadt? Oly csonka-e ez urak magyar históriai és közjogi tudománya, mihelyt az a Királyhágón túli honrészt illeti, és oly rövid-e emlékező tehetségök, kik pedig magok is, és igen szívesen, vettek részt Erdély bekebelesítésében? S meri-e az ellenzék, s mily logikával, a kiegyenlítés bázisát mint „jogfeladót“ megtámadni, és ugyane jogot az erdélyi oláhoktól megtagadni, kik

épen nem tesznek egyebet mint az ellenzék, midőn Erdély unióját meg kívánnák semmisíteni — épen úgy mint az ellenzék a közöstügyi szövetséget Ausztriával?

S az ellenzék azt is feledi, hogy Horvátország irányában maga is ugyanazon politikát követte egész készséggel, melyet Deák és pártja Ausztria irányában. Sőt amott jogot adott fel, ez pedig itt nem. Avagy nem tudják ez urak törvényhozásunk történetéből, hogy az 1791-ki 58. és 59. törvény-cikkek, magoknak a horvátoknak szorgalmazására, Horvátországnak teljes bekebelezését mondják ki, t. i. a Helytartó Tanács hatóságának a három déli tartományra kiterjesztését, horvátoknak e kormány-székbe felvételével: mi egyéb ez közigazgatási össze-olvasztásnál, teljes reáluniónál? és kimondják, miszerint felső Szlavónia (mert így hívja a törvény még II. Lipót idejében is, mit ma Horvátországnak neveznek) három megyéje, Zágráb, Körös, Varasd közadója mindenkor Magyarország országgyűlésén tárgyalassék, „neque in posterum extra Diaetam Regni Hungariae augeri possit“. Igen, Horvátország magyar alkotmányos szabadságát csak úgy hittemegvédhetni, ha az anyaországgal minél bensőbbben összeforr, közigazgatásilag, törvényhozásilag, s az igazságszolgáltatásban. A nemzetiségi eszmének Európában először nálunk Magyarországnak egész hatalommal

fellépése egy emberivadék múlva hasonló vágyakat költvén a Dráván túl, összeütközéseket szült, 48-ban végre elszakadást: s íme oda fejlődtek a dolgok folytonos haladásban, hogy, midőn Deák, barátival kezébe vette az ügyet, ki ígért volna sikert kiegyenlítési kísérleteinek? Mégis meglőn az, nem ugyan az írt jogok, hanem az élet, a reál viszonyok alapján; s pártolta azt az ellenzék is, és pártolva azt, szinte jogot adott fel velünk együtt: feladta az 1791-ki 58. alaptörvényt, mely szerint Horvátországot a magyar Helytartó Tanács kormányozta; feladta az 1848-ki, mely szerint azt a magyar ministerium fogta kormányozni, s mely befejezte a két országnak képviseleti egyesítését; míg másrészt Horvátország feladta az általa egykor oly hévvel kívánt 1791: 59. törvénycikket, beleegyezvén abba, hogy hadi adója ügyét, a magyar birodalmi delegátióban részt vevén, a delegátióban tárgyalja. S a baloldal magyar szíve dicséretére legyen mondva: ő is osztatlan örömmel és melegen fogadta az új alaptörvény alapján velünk újból összeforradt horvát nemzet első küldötteit 1868-ban; s nem kisebb örömmel az új horvát ministert, mint tagját a magyar birodalmi ministeriumnak — noha — noha arról 1848 nem tud semmit! Oportet meminisse! De azért 1869-ben az ellenzék már nem

tud nemzetet, mely békés úton valami jogáról önkényt lemondott volna!

III.

De hát vajjon a magyar nemzet lemondott-e ama két sarkalatos jogáról, az újonc- és hadi-adó megszavazása jogáról? Avagy hát ki szavazza azt meg jelenleg?

Azelőtt a „diéta“ szavazta meg, melynek tagjait a nemes megyék, s a kir. városok követei alkották, — emezek egy collectivum votummal; most a „delegáció“, melyet az összes nép képviselői választanak meg: Vallják meg uraim! a delegátusok nemde mint olyak a magyar nép közvetett választottjai? mint képviselők pedig azonfelül a magyar nép közvetlen választottjai? mert csakugyan a magyar nép képviselői ők, még pedig előbb voltak képviselők mint delegátusok; s mint delegátusok nem vesztik el azon minőséget, mely maga jogosítja fel delegátusokká lehetni.

Szerintetek tehát a közvetett, a kettős választásból előálló delegátusok kevesbbé képviselik a nemzetet? S ha valamely nemzet valamely jogot közvetve gyakorol, lemondott-e azon jog gyakorla-

táról, mert azelőtt közvetlen, most közvetettképviselői által gyakorolja?

De, sarokba szorúlva, azt fogjátok mondani: Igen, igen! a mi képviselőink, teljhatalmú képviselőink ők, s közvetve az összes magyar nemzeté; bízunk is bennök, mert hát szemem szedjük őket: de végre is — nem ők döntenek, hanem a tulsó delegáció: s azért mondjuk mi ellenzék, hogy a nemzet feladta jogát.

S rendes! A tulsó delegációkban vannak viszont tagok, a régi centralisták felekezetéből, kik meg azt panaszolják: hogy Ausztria vesztette el befolyását a had és közös költség megszavazására, mert „a magyar urak gyakorolják e jogot.“

Kinek van már igaza a kettő közül?

Mindkettőnek, de különböző tekintetben.

1867 előtt Ausztria kormányozta egyedül a közös ügyeket, s most már csak fél befolyást gyakorol rájuk.

Magyarországnak, mint olyannak, semmi befolyása nem volt rájuk, s most felében ő is gyakorol azt. Jelenleg sem a magyar, sem az ausztriai rész nem bír tulsúlylyal: a közös teherről csak a két fél határoz közösen: ami természetes és igazságos, mert igazságtalan volna, ha nekik mi, vagy nekünk ők octroyálnának egyoldalúlag budgetet.

Mit vesztenk tehát mi? — Azt-e, hogy nem csupán mi határozzuk meg a közös terhet. S reális veszteség ez?

Sőt, uraim, akarjatok látni! s látni, mikép a hatalom ellenében e két birodalmi bizottság összeműködése a legerősb kölcsönös bástya. Ugyan is terhekről, háborúról van szó? Avagy harciasabb nép ez a Lajtán túli a magyarnál? Annyira nem férnek-e öök bőrükbe, hogy képzelhető legyen, miszerint öök, míg mi békét, t a m a d ó háborút akarjanak? — mert védelmit mindkét félnek akarnia kell ha szükséges, akár nyugot, akár keletről fenyegetsen a veszély. Avagy annyira megteltek a túlsó fél Wertheimcasszái, hogy nem tudják pénzüket jobb helyre tenni, mint a közös hadügyér zsebébe? Desőt, képzelhetőbb hogy egy-egy hadminister (ha kettő van) a maga parlamentjét részére hajthassa, mint hogy a közös e kettőt, mely, míg a nézetek nagyobb összegét állítja elé, s mint az összes és közös birodalom képviselő testülete megközelíthetlenebb erkölcsi hatalmat képez: külön-külön, minél kisebb, számra, egy parlamentnél, az erkölcsi felelősségnek annál nagyobb nyomása alatt áll képviseltjei irányában.

Valóban, uraim, nincs biztosabb szövetség, mint amely közös és azonos **érdekeken** alapszik: ilyen pedig az **ausztró-magyar szövetség**, melynek képviselői, a két bizottság, hogy mennyire

szeretik a békét s a gazdálkodást, két sessióban bebizonyították már, s be fogják kétségtelenül mindig, már csak azon egyszerű okból, mert, ha szövetségeseink bőkezűebbek „a magyar uraknál“, főleg ők iszszák meg a levit, mert ők 70, mi csak 30 per cent erejéig élvezzük annak édességét. Ily körülmények közt bizony nyugton alhatunk; mert ha a mi magyar képviselőink (a delegátusok) némi nagylelkűsködő viszketeget éreznének is (hiszen „nagylelkű nemzet“ a mi hagyományos díszcímünk): prózaibb és reálisabb német szövetségeseink, kik a nagylelkűség 70 percentjét tartoznának viselni, majd capacitálnák őket; s bízom benne, hogy a mieink aztán szinte megteendik kötelességöket*).

S hát azt váltig elfelejtik Önök, a hazai érdekek lelkes védei ott a baloldalon! hogy „feladván e jogot“, mely szerint t. i. magunk voksoljuk meg a katonát és pénzt (azaz most is magunk voksoljuk biz azt, csak hogy nem a parlamentben, hanem a bizottságban): megvokoltuk biz azt mindig, minden rész-

*) Nem előleges feltevésen, hanem tapasztaláson épül ez állítás. A túlsó delegáció szigorú bíráló alá vette az egész ausztrómagyar diplomatiái kar ügyét, és erélyesen megtámadta az e téren tapasztalt feleslegességeket, mind a politikai szükségesség, mind a költségkímélés tekintetéből. E nézet még most ugyan ott sem vergődhetett többségre: de ki lévén egyszer mondva, mind nagyobb reductiókat fog évről évre eredményezni, ha a magyar delegáció is, nagylelkűségét, lovagiasságát szükségesebb terekre fentartván, követni fogja a jó példát.

letesb vizsgálat nélkül, csak néhány percentet tudva le „ad conservandum ius“, amiért aztán az elébbi igazi császári birodalmi ministerium mindenkor is néhány percenttel többet követelt, mint amennyire számot kívánt tarthatni; — megvoksoltuk, s aztán — p u n c t u m; azontúl semmi hozzá-
szólásunk, semmi ellenőrzésünk, semmi számadás; míg most mind ez megvan: megvizsgáljuk s megállapítjuk közösen a budgetet, megvizsgáljuk a számadásokat, számba vesszük a netáni pénztármaradványokat, sőt a költségterv bírálatánál a szükségleteket is kérdésbe vesszük. S hogy e jogot gyakoroltuk is már, gyakoroltuk a szárazföldi és tengeri hadak dolgában, tudják Önök, kik, az első delegátiói ülésben legalább teljesítették ebbeli kötelességöket.

S elfelejtik Önök, hogy a had és béke joga mint mindenütt, úgy nálunk is a felségi jogok közzé tartozván; épen e delegátiói intézvény e részben is lehető biztosságot nyújt, hogy e jog a mi érdekünk ellen soha sem fog gyakoroltatni. Avagy viselhetők-e ezentúl háborúk, melyek pusztá ambíció, hódítási vágy, nemzeti vagy épen hatalmassági ellenszenvek által sugalltatnak? melyek cabinetpolitikából, házi politikából keletkeznek? Sőt, ismétlem, csak védelmiek lehetnek azok ezentúl: mert csak ezek vannak mind szövetségeseink, mind — s ne feledjük — fő-

leg, Magyarország érdekében. Főleg, mondom: mert amely háború ott legrosszabb esetben dynastia-változást idézhetne elő: nálunk a magyar birodalom feldaraboltatását, ez idegen néptenger közepett a magyar nemzetiség veszedelmét, legjobb esetben annak együttes meghódíttatását vonná maga után; és hogy . . . Vae victis! — azt már néhányszor tapasztaltuk, s újra tapasztalnunk viszketegünk nem lehet.

IV.

De hadd térjek még egyszer az örökké pengett jogfeladáshoz vissza.

A magyar királyok soha, de soha, sem a mohácsi vész után, sem az előtt, nem kormányoztak parlamentáris kormányval. Természetesen, hisz ez újabb találmány.

Midőn tehát Fejedelmünk elfogadta a parlamentarismust, lemondott oly jogáról, melyet a magyar királyok István óta bírtak, még pedig törvényesen és soha kétségbe nem vonva, bírtak és gyakoroltak.

Vajon ha Ön, a baloldal vezére! mondta volna a Fejedelemnek (pedig nem Ön és társai mondták, hanem mások): Mondjon le Felsőged a kormányzási jogról; tartsa meg a sokkal felségesebb, mert

minden felelősségen felül álló uralkodási jogát; s bízza a kormányt felelős ministeriumra, mely szükségkép a többségből lesz veendő —

és ha a Fejedelem nem azt mondta volna, amit mondott, hanem, az Ön szellemében, ilyformán felel: Mit? a magyar királyok kilenc százados jogát adjam fel?

mit felelhet vala Ön, mint a jogfeladási theoria oly consequens ellensége? „Jól teszi Felsőged.”

Ha pedig a Fejedelem azt feleli: Jó, de biztósítátok újra az öszves birodalom consistentiáját: mely teher a Sanctio Pragmatica nevű alaptörvényetekben gyökeredzik, s t i e köteleiséget soha sem tagadtátok. De mert én Ausztriának is alkotmányt adtam, amit az Ön Kossuthja pengetett, s adtam parlamentáris alkotmányt neki is, mit az Önök mostani többsége ajánlott, kért és sürgetett: én, ki ezen túl csak uralkodom és nem kormányzok, az öszves birodalom consistentiájáról való közvetlen gondoskodást mind a két félre együtt bízom: végezze-tek együtt.

Vajjon merte volna-e ezen correct-alkotmányos Fejedelem előtt, ki a parlamentarismust oly öszintén fogadta el, azt ismételni, mit a 67-es bizottmányban, régi-táblabírói észszel, ajánlott, t. i.:

„ha pedig mí nem tudánk megegyezni, döntsön Felsőged!” azaz ott, hol az eldöntés köz megegye-

zéssel történhetik meg, a régi fejedelmi jogot eligényleni; ellenben hol egymás közt nem alkatunk meg, azt a Fejedelemnek visszaadni az ó d i u m m a l együtt, mely az aféle szálkás kérdésekben vagy az egyik, vagy a másik félt mindig éri, de legsúlyosban Azt, ki személyes hatalmával dönt; — vagy is, ahol k é n y e l m e s, a hatalmat magunknak vindicálni: hisz ily esetekben a felelősség úgy se nyommasztó; ahol viszont kelletlen a felelősség, ezzel együtt a hatalmat is a Fejedelemnek adni vissza, kit pedig parlamentáris országban épen a monarchia tekintélyének megóvása végett mindenkép a pártok és szenvedélyek fölibe kell emelnünk. Csak így üdvös a monarchiai államforma: míg a tekintélyétől megfosztott egyeduralom gyenge kormányt, ez anarchiát, ez köz zavart idéz elé, mely végre is forradalomra vezet, s ebből katonai dictatúrára — zsarnokságra.

Ez, tisztelt vezér! az Ön liberalismusa, az Ön szabadságszeretete, s végre — státusbölcsésége, mely pártvezérségre oly ritka mértékben képesíti!

De félre a hamis játékkal! Tegye Ön szívére kezét, s vallja meg őszintén: ki határozottabb barátja a parlamentarismusnak, és — aminek megóvására ez feltaláltatott, -- a szabadságnak? Az-e, aki a felelősséget minden conjunctúrákban, minden

következéseivel elfogadni bátor; vagy az, ki azt abszolút csúcsal akarja betetőzni?

Nem! Ön soha sem szerette buzgón a szabadságot, mely nem is tartozik hagyományai, örökségei közzé. Hisz az Ön ereiben nem hiában foly (legalább félig) kék vér; s nem hiába tündöklök családfáján hosszú sora a táblabíráknak.

Mint telivér táblabíró pedig mikép is képzelhet Ön alkotmányt — abszolút csúcs nélkül?

V.

Tán nyújtok Önnek egy kis vigaszt a válaszfelirati vitában szenvedett vereségeért, ha egy nagy nevű költő maradványaiból, melyek csak most vannak sajtó alatt, anticipando kiírok egy versszakot, mely csakugyan azt mutatja, hogy Ön nagy ész — mert hiszen magna ingenia conveniunt.

Kisfaludy Sándor t. i. memoirokat írt versekben, melyeknek címök: „Regeköltő Hattyúdala“, mely csakugyan hattyúdala lett a derék hazafinak, mert épen a XVI. azaz utolsó Ének közben ragadta őt el a halál.

A IX. Ének 12-ik stróphája tehát így hangzik :

„Magyar ügyét külön magyar
Kormány s tanács vezesse.
De felelős a nemzetnek,
S ezt a nemzet fizesse.

Öszveülve a némettel
Vegyes ügyben*) végezni:
Király lássson igazságot
Ha nem tudnak egyezni.“

Íme tehát a jó Kisfaludy Sándornál is az a b-solút csúcs! Hiába! egy régi-világi táblabíró, ha még oly derék ember is, épen olyan mint a másik.

S most veszem észre, hogy míg, titkos szándékkal, az én Kisfaludy Sándoromat akartam dicsőíteni, megmutatván, hogy már 30 esztendő előtt állott ő a liberalismus és politikai bölcseség azon magaslatán, melyen a baloldali táblabírák ma: viszont 1) Kossuth Lajost megfosztottam a rendetlen dualismus —, 2) Deák Ferencet a rendezett dualismus —, és 3) ugyanezt a delegáció feltalálása dicsőségétől. Azonban, minthogy már csakugyan meg kell valanom, hogy — mi tagadás benne — Kossuth Lajos irányában, ki bele vitt a 18 éves hinárba, inkább szítok Deák Ferenchez, ki abból szépen kihúzott bennünket, s azt a derék épületet, melyet amaz sebbel-lobbal, de mint a tapasztalás mutatta, homokhantra épített, amiért az csakhamar össze is dőlt, újra, még pedig valamivel erősebb bázison ismét felépítette (csak aztán Önök, nemes, higgadt,

*) Majdhogy az elnevezést is el nem találta: Vegyes ügy, közös ügy: hát nem is Kovács Lajosé egészen a feltalálás első-sége!

hazafias ellenzék! puskaporral ne untermínírozák, mert ezzel a német találmánynyal, hiába, még a szikla sem dacolhat); én pedig, tán előítéletből, a hinár és rom mellett nem tudok lelkesedni: mondom, csakugyan Deákhhoz szítván, ki kell voltaképp emelnem, hogy bár a dualismus ugyan benne van már e versben, mert hisz' benne volt úgy ahogy az életben is; de hogy aztán Kisfaludy Sándor a két kormányra bízta volna az ő vegyes ügyeit, míg Deák Ferenc a nemzet által választott képviselők által magok közül kiszemelt nagy bizottságra; hogy Kisfaludy Sándor, szakasztott-úgy mint a baloldal vezére, a Fejdelemre bízta az eldöntést: Deák Ferenc viszont a bizottságokra, — mert képzelhetetlen, hogy ezek saját közös (és NB. egészen azonos) érdekeiket magok ne fognák legjobban és legolcsóbban is, elintézni.

Hát Kossuth Lajos kire bízta a közös ügyeket? A király körüli magyar miniszterre, tehát egy személyre, ki felelősség mellett ugyan, de zárt ajtók megett „foly be“ a német miniszterek döntő intézkedéseikre — mert az 1848-ki III. törvénycikk 13. §-a szerint:

„A miniszterek egyike folyvást Ő Felségének szemé-lye körül lesz, s mindazon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, BEFOLYVÁN, azokban az országot felelősség mellett képviseli.“

Tehát felelősség mellett foly be. S ha sikertelenül foly be? Hát adat magának bizonyítványt — quia iusta petita non sunt deneganda — hogy ugyancsak befolyt a magáénak elmondásával; s felelőségének elég van téve, akár megtörténik, amit kivinni akart, akár nem. Ő befolyt, és — saluavit animam suam.

Kisfaludy Sándor 9 évvel elébb legalább az egész „magyar külön kormányt és tanácsot“ *) ülteti össze a némettel, s velök végeztet is;

míg Deák Ferenc a dolgot az országgyűlés két háza által választott 60 magyar képviselő és főrend nyilvános működésére bízta, s a közös minisztereket ezeknek felelőssé is teszi.

Hát az ellenzék MOST MÁR hogyan intézné el e közös ügyeket? —

Íme ezen politikai aequátióban az a nagy Y, melyet nekünk sehogy sem akartok megfejteni.

VI.

Bizony nem akartam kezdetben tréfálni, mert a dolog nagyon komoly, oly komoly, hogy Dobsa

*) Itt meg kell jegyeznem, hogy Kisfaludy kormánya és tanácsa nem két külön testület, hanem csak két synonymon azon egy dologra. Az öreg úr szerette a synonymonokat.

költő s volt színész úrnak hűmora (bocsánat, ó Shakespeare szelleme!) minden humiditása, magyarul: vizenyössége dacára sem neveltetheti meg az embert a könnyezésig. — De:

difficile est satiram non scribere!

Az egésznek resuméje pedig ez:

A kiegyenlítés által

A Fejdelem mondott le legtöbbről, t. i. kilencedfél száz éves törvényes kormányzási jogáról, elfogadván a parlamentáris alkotmányt: a többség kormányzását.

Ausztria lemondott igen sokról: nem törvényes, sőt bitorlott, de negyedfél száz évig tényleg gyakorolt hegemóniájáról Magyarország felett; és csupán feliben foly be a közös ügyekbe, ellenben a közös terheknek 70 percentjét viseli.

Magyarország végre — miről mondott le?

Semmiről. Amit azelőtt a nemzet kifolyása, a diéta, azt most a nemzet másnemű kifolyása, az országos bizottság, vagy egyszóval a delegáció, gyakorolja; változott tehát a forma, semmi nem egyéb.

Nyertünk pedig e formacseréért... mit?

Néhány bagatellát:

Önálló parlamentáris felelős kormányt,
Hasonló kormányú szövetségest,
s ezzel Világhatalmi állást.

VII.

Mindamellett — kérdé egy baloldali szóló: A nemzet mindenha lelkesedett e vagy ama jogáért: de a delegáció mellett vajjon lelkesedik-e?

Uram! Oly gyenge eszű-e Ön, hogy a fogalomzavart e kérdésében észre nem veszi? vagy, ha igen: a képviselőházat, vagy a nagy közönséget tartja-e ily bárgyunak?

A kérdés nem az, vajjon a delegáció —, hanem az, vajjon a kiegyenlítés által nyert állapot mellett lelkesül-e a nemzet? Hiszen a delegáció csak az ügyvitelnek egy modus procedendi-je; eszköz, és nem cél.

Ön azon kérdésre azt feleli kétségkívül: Nem lelkesül.

Én azt felelem: Igen is lelkesült, midőn létre jött. Csak a vak nem látta, és csak annak nem volt fogékonysága érezni az egyetemes gyönyört, csak annak nem olvadt be szíve az országos örömbé, kinek nem Magyarországnak hosszas kínjaiból és senyvedéséből kiemelkedése, hanem va-

lami egészen más teszi szíve legforróbb óhajtságát.

De lelke sül-e ma is még a nemzet a kiegyenlítés által létrejött állapot mellett?

Én, ki azóta is a haza több vidékein megfordultam, ki egyszer-másszor a nemzet minden rétegeivel érintkezem, a magasaktól a legutolsóig, azokig, kik már nem is annak bírnak, vagy csak igen tökéletlen fogalmával bírnak: mi és mikép történt, de igen egyszerűen és elfogulatlanul gondolkodva, a mai s a még nem régeni állapot különbségét helyesen meg tudják itélni — mert vannak ám ily tiszta látásúak nagy számmal, s volnának millió számra, ha okleveles és oklevéltelen prókátorok s nemzetiségi izgatók által látásuk el nem homályosíttatnék: —

mondom, én, ki nem pusztán politikai körökben, vagy éppen csak ön-pártombeliek közt forgok:

bátran felelem: Igen!

De mert tí meg azt mondjátok, hogy: Nem! a nemzet nagy többségére mutatok, mely az utolsó választásokban csalhatatlanul nyilatkozott.

Ne tagadjátok e hévmérőnek hű voltát, s gondoljátok meg, hogy e tagadás két élű kard, melyet viszont a szélsőbal ellenetek fordíthat, s fordíthat-

nánk egykor mí is ellenetek, ha isten megverve a magyart, titeket juttatna többségre.

És ne kicsinyeljétek e többséget, mert akkor szemeitek közzé lobbantjuk a politikai önállás nélküli szegény népen általatok gyakorlott erkölcsi megmételvezést, mely minden rendezett társadalom alapjait aláássa; mely nem egyéb hígvelejű, könnyelmű, s akarom hinni öntudatlan lázításnál, lázításnál a tulajdon ellen és azon kormány ellen, melyet a nemzet maga adott magának: tehát a népfelség elleni attentát.

Igenis: a népfelség elleni bűnökkel állunk szemben, ahova pillantunk: a látszatosan-csak-politikai izgatásoktól kezdve, melyekre először a híres párizsi levél adta ki a jelszót, egész a somogyi földosztó csalogatásokig, melyektől, midőn gyümölcseiket szedték, nagy-ártatlan minával mossátok kezeteiket; százfelé és száz alakban gyakorolt terrorismussal találkozunk, a törvény szemtelen elferdítésével, jogosult honpolgároknak legszebb politikai jogaiktól megfosztásával, melyek által sikerült egész községek és vidékek szavazatait meghamisítani — — — — :

mindamellet nem veszünk igénybe nagyobb többséget, mint amely az urnákból előlépett; de ez **hangosan** kiáltja: Lelkesedve ragaszkodunk a jobb-oldal vívmányaihoz, s ezek alapjához, a kiegyenlítéshez; akik pedig nem szólnak, sőt még akik

m á s k é p s z ó l n a k i s, t e t t l e g f e j e z i k k i e l i s m e r é s ö k e t a z o n m u n k á s s á g b a n, a z o n v á l l a l k o z ó é s a l k o t ó s z e l l e m b e n, m e l y m i n d e n ü t t p e z s g ; a z o n b i z o d a l o m b a n a z ú j á l l a p o t í r á n t, m e l y e t t é n y l e g k i f e j t m i n d e n, k i f o r r a d a l o m r a n e m s p e c u l á l.

De örömet érez boldogulásunkon a nálatoknál bizony nem kisebb belátással bíró n a g y v i l á g i s, s m á r i s o s z t a t l a n b á m u l a t t a l j e g y e z t e b e a j e l e n k o r t ö r t é n e t k ö n y v é b e a z o n n a g y p o l g á r n e v é t, k i e m ű v e t m e g a l k o t t a, s ő s z i n t e m é l y t i s z t e l e t t e l a z o n F e j e d e l e m é t, k i a z t h o z z á j á r u l t á v a l m e g p e c s é t e l n i b ö l c s é s n e m e s v o l t.

Csak tí ócsároljátok, és . . . használjátok azt.

De hiába! ha a pokol kapui nem diadalmaszkodnak az európai béke, rend és szabadság felett — a mű megmaradand, s évek múlva is dicsérendi mesterét, midőn a tí neveitek legfeljebb mint sajnálat vagy megvetés tárgyai fognak neveztetni.

És végre: mintha a lelkesedés mértéke tenné állami nagy tények kritériumát!

Azt hiszitek-e, hogy X. századbéli őseink lelkesedéssel kísérték Géza nagyfejedelemnek Magyarországot az európai állameszaládba beiktató, vaskézrel folytatott kormánypolitikáját?

hogy lelkesedéssel fogadták azok és fiaik Istvánnak az összes törzsökfő-rendszert megsemmisítő, s erőhatalommal létesített új államszerkezetét?

vagy az ő, nem csak tanítással, hanem vérrel is megállapított keresztyénségét?

És íme, nyolc és kilenc század múlva is élvezük a bizony nem lelkesedéssel fogadott, desöt élethalálharcokkal ellenzett, nagy átalakításokat!

S hogy új időkre is hivatkozzam: kész örömmel fogadta-e, vagy, bár békésen, de titkos ellenszenvvel a nemzet az 1687- és 1723-ki új alaptörvényeket? S im évtizedekkel később lelkesedve harcoltak érettök; s tí magatok is hirdetitek most, 146 év után, hogy a pragmatica sanctió alapján akartok állani, valamint azon áll 48 is!

Avagy lelkesedett a nemzet, s különösen a tí táblabírói atyáitok, Mária-Terézia törvénytelen úrbéréen? S im egy fertályszázad múlva ugyanők elfogadták azt, bár ideiglen csak; s nincsen ma az emberiségért melegen dobogó szív, mely érte ne áldaná a nagy királynét.

József reformjai átmenő, de részben pusztító, vihar valának: az egész nemzet feltámadt ellenök; s meritek tagadni, hogy általok épen a nemzet gondolkodása változott át, s vetette meg ágyát a félszázadnál később létesült 48-ki átalakulásnak?

És a többi . . .

Valóban! sem a lelkesedés, sem az ellenszenv nem kritériuma nagy államtények üdvös vagy káros voltak.

EngedjeteK szabad folyást az életnek azon intézmény oltalma alatt, melyet a haza legjobb fia adott annak: s az áldás tőlünk és tőletek el nem maradand.

VIII.

Azt is merészelték a baloldali hazafiak tagadni, mit néhány jobboldali szónok állított, hogy t. i. a magyar 300 év óta nem vett a külügyekben annyi részt, mint a kiegyenlítés következtében jelenleg. Pedig azt, ha csak árnyékával bírnának a történeti ismereteknek, nem tagadni, hanem, igazságszeretettel, kie g é s z í t e n i kellett volna így:

Sem azelőtt, sem azután; mert királyaink a külügyet minden időkbén s z e m é l y e s e n intézték, s ha saját tanácsosaikat használták is, de az ő akaratok döntött, ép úgy, mint mindenütt másutt. S aztán, kivéve hogy a mohácsi vész óta követségre és békekötési biztosokul használtattak, — s hogy is ne? — de nem az ily követ és biztos csinálta a külpolitikát, nem volt az felelős külügyminister, mint a mai ausztro-magyar közös külügyminister, ki csak úgy felelős a túlsó, mint a magyar delegációnak; s ki csak addig tarthatja meg állását, míg politikája mind a két rész helyeslésével találkozik. S kell-e a

már feljebb mondtak után ismétlenem, hogy nem képzelhető eset, melyben a külviszonyokban teljesen azonos érdekekkel bíró népek, innen is túl is, ne azonegy politikában egyesüljenek?

Mária-Terézia alatt a nemzet (akarám mondani: a Karok és Rendek, s főleg a mágnások) azt kérte, hogy venne be a királyné magyarokat a státusministeriumba is, melynek része volt a külügy; s a királyné, ki mindent megadott a magyar nemzetnek, mit német tanácsosaitól, sokszor hosszas küzdelmek után, ki bírt magyarjai számára zsarolni, megadta e kérést legott 1741-ben, első törvénykönyve XI. cikke 4. §-ában, mely így szól:

„Et ad ipsum etiam Status Ministerium Nationem
„Hungaram adhibere dignabitur.“

S épen félszázaddal utóbb, t. i. 1791-ben, fia II. Lipót, törvénykönyve XVII. cikkében felvilágosítja és megerősíti a Mária-Terézia törvényét, melynek létesítését német uraimék következetesen meg tudták gátolni. Hogy pedig tudjuk mily ügyek alatt, lássuk e törvényt egészen, s magyarul*):

„Az 1741. év XI. törvénycikke ezennel egész terjedelmében erejébe visszaállítván, O Legszents. Felsőge önkényt méltóztatott kegyelmesen kinyilatkoztatni, hogy e cikket minden részeiben valósítandja, és azért mind a Státusministeriumhoz Magyarokat alkalmazand, mind oly Rend-

*) Toldy Ferenc fordítása szerint (A Magyar Birodalom Alaptörvényei, 2. kiadásáb. 1866. a 213. lapon.

„deleket bocsátand ki, melyek szerint, ha kik a Magyar „Nemzet közöl különben a szükséges adományokkal és mi- „nőségekkel ellátva, Követségek viselésére kedvet éreznék, azoknak a titkos Státuscancellariában bővebb magok „kiképzésére minden kellő alkalom nyújtassék; végre a Ka- „rok és Rendek abbéli igazságos óhajtását is teljesítvén, hogy „mind a bel-, mind a kül Ügyek, még pedig amazok Ma- „gyarok által, emezek pedig Magyaroknak is befolyá- „sával, tárgyaltsanak, s ekkép közvetlenül Ő Felsége El- „határozása alá terjesztessenek; a többiben gondoskodván „fenntisztelt Ő Felsége arról, hogy a törökökkel kötendő „békére nézve, a szentesített Országos Végzemények telje- „sedést nyerjenek.“

Nem vádolólok e cikket, amiért rajta némi reál- úniói szag terjed el: magunk akartuk; azért mel- lőzve a magyar belügyeknek, bár magyarok által is, de mégis a birodalmi státusministeriumban, mint utolsó fórumon, tárgyaltatását — csak nem mond- hatjuk, hogy ezen a külügyekre elvben kiterjesztett (nem magyar befolyás, hanem) „magyaroknak is be- folyása“ csak árnyéka volt volna azon döntő befo- lyásnak, melyet a közösügyi törvény ma a magyar nemzethez biztosít, midőn az ausztró-magyar kül- ügyministert felelőssé, és pedig közvetlenül nekünk is (azaz a mí bizottmányunknak) felelőssé teszi; s midőn e közös külügyministerium nem a kék vér, nem az eddigi hagyományos udvaronc családok praebendája lesz már, valamint a nagykö- vetek, követek és consuloké, hanem, nemzeti kü- lönbtség nélkül a képességé; s habár itt-ott bir- tokkal és születéssel egyesülve, de a képességé;

minél fogva e méltóságok és hivatalok czentúl csak úgy néznek a magyarra, mint másra.

Ez pedig nem üres remény. A parlamentarismus t. i. ott szedi a talentomokat, ahol találja. S ha mindjárt nem is; mert először: néhutt a követ már csak parádé: no ott még azok a betanult excellentiások fognak szerepelni, kik a diplomatiái tudomány szertartási részét oly jól tudják, t. i. addig, ameddig ily követi állások meghagyása a delegációknak tetszeni fog. (S itt záradékban mondom el: nem a német delegáción múlt, hogy már ezidén is néhány ily luxus-articulus casszáltassék. Mondom én nektek: azok a németek értünk is fognak gazdálkodni: tanuja voltam én a delegációkban — t. i. mint publicum). Másodszor: a diplomatia tudomány, melyet tanulni is, gyakorolni is kell: most pedig ily tanult és gyakorolt diplomatánk alig van egynél több. De azért ne búsuljunk: eddig is voltak követei magyarok a külföldön (legalább pénzök miatt): most lesznek talentomjok után, ha akadnak ilyek.

Ismétlem: bizonyítsátok be: mikor állt így e dolog?

Hanem — és most risum teneatis, amici! — Hallottátok a bal s a szélső bal vezértagjait? az ő kettős külügyministerökkel, az ő két-két követekkel? Holott egy arra valót is nagy nehezen találni, sok helyt pedig egy is elég, vagy épen sok. De persze így bizonyos baloldali malcontentusokat lehetne minister-residensi méltósággal megnyugtítani, kiknek, hiába, nem juthatott hely a magyar ministeriumban — — —

IX.

De mi mindenről kellene még szólanom? Mert mennyi badarságot kelle hallanunk, olvasnunk! — Hát még csak egyet.

Azt is mondták, hogy nem a kormány joga a törvényt magyarázni (t. i. mikor nem áll az országgyűlés), hanem a — törvényhatóságoké. Igen, igen: a törvényhatóságoké.

Csodálkoztok? Pedig úgy van: a magyarok istenére mondom.

S ez már aztán valami!

Ha 80 hatóság 80 módon — vagy csak 8 módon. . . . Azonban hagyjuk ezt!

Gróf Andrassy ex natura rei felelt: Nem lehet máskép.

Más országban ily kérdés szóba sem kerülhetett volna, csak olyanban, hol Nyáry Pál azzal tette magát nevezetessé, hogy olyat mondott, mit, mióta államok léteznek, státuseMBER nem mondott, (de hát ő státuseMBER? *Egy olvasó jegyz.*), tehát a mi dacára annak, hogy „nil novi sub sole“, új, eredeti, unicum — azaz egy státuseMBER SZÁJÁBAN, mert tenni? biz' azt teszik, a maga helyén és idejében, másutt is.

Tehát, midőn Bánó József képviselő május 26-kán az alsóházban arra emlékeztette Irányi Dánielt, hogy azok, kik itt maradtak a hazában, tartották azt meg, „megtartották pedig magának a képviselő úrnak is: és a képviselő úr húszévi távollét után bejött a hazába, s első fellépése mi volt? Az, hogy mindazt, mit e hazában talált, rossznak, gyalázatosnak, bűnösnek mondja, **sárba húzza le a minisztereket...**“, ekkor a nyáregyházi státuseMBER azt kiáltotta fel: **Jól teszi!**, s kiáltotta azzal az öblös szájú, hegyke alföldi nyelvejtéssel, mely széles jó kedvében, mikor lelke ily gyönyörű eszmétől (péld. sárba húzni a minisztereket — hiszen magyar miniszterek!) dagadoz, diphthongice kéjeleg: **jaul teszi!**

Ily országban persze országgyűlési discussió tárgya is lehet az, hogy, ha a törvényhozás nincs együtt, a felelős kormánynak van-e joga a szabatlannak talált törvényt magyarázni (mely még is

egyik szerzője a törvénynek), vagy nem felelős megyei bizottságoknak, megyei bizottságok által választott holmi középponti bizottságoknak, vagy Nyáry Pálok-, Német Berciknek — szóval minden másnak . . . ?

Ha gróf Andrassy magát hirtelen fel nem találta, mi ugyan rajta nem könnyen esik meg; megdöbbenésének tulajdonítandó. Vagy tán nem is látott érvek után? Axiómák bebizonyításával nem szoktunk bibelődni. — Kétszer kettő — négy. „Nem biz” az: mert öt. Bizonyítsd be hogy négy.“

Azonban lássunk mégis komolyan e kérdésnek szemébe.

A király, koronázási hitlevelében mondja: „minden előre bocsátottakat (azaz a haza öszves törvényeit, törvényes szokásait stb.) mind Minmagunk megtartandunk, mind pedig minden más hű Alattvalóink által, bármely állásúak és állapotúak legyenek, megtartatandunk.“

S most már kérдем, hogyan tartathatja meg a király, azaz a király, kormánya által, a törvényeket, ha, midőn azokat sértve látja, az, kivel azokat meg kellene tartatni, azt mondhatja: „Hohó! én a törvényt nem így értem, hanem így, s ehez a magam értelméhez képest cselekszem is, míg a törvényhozás összejő. Aztán nem is téged illet annak magyarázata, hanem engem, X. vagy Y. vár-

megyét, bár felelős nem vagyok, nem is lehetek — mert hiszen bennünket 2—300 bizottmányi tagot akarsz-e feleletre vonni? de felelős lenni nem is akarok: hiszen nem vagyok én kormány. S aztán, azért van-e nekünk magyar kormányunk, hogy az nekünk parancsolgasson? Még Kossuthtól is azt vettük zokon — az igaz hogy csak titkon, mert féltünk tőle — hogy így beszélt mint minister: „Rendelem, mint következik: először, másodszor stb.“ Azért-e szabad a magyar ember, hogy urat valljon? Minden magyar ember úr, és azért ő parancsol a kormánynak. Nem vagytok ti Helytartó Tanács! Azt persze respectáltuk, mert háta megett volt a Cancellaria, s meg az a törvénytelen német centrális kormány, s az ha egyszer türelme szakadt, nem is tréfált velünk: de most kivívtuk a szabadságot.“ (Micsoda? t í vívtátok ki, kik meg sem mukantatok az egész babylóniai fogság hosszú idején? hanem vagy itthon pipázva, nagycsendesen, hogy senki meg ne hallja, morogtatok magatokban; vagy hébe-korba hivatalját is viseltetek, ha kaptatok; némelyitek ki-kiosont egy kis invásiót szervezni, és a t.: míg azok, kiken most packáztok, itthon szenvedtek, munkálkodtak, s becsületes fáradozásukkal végre kivítették, hogy ti — őket hála fejében sárba voncolhassátok); „most az utolsó fórum a magyar ministerium, mely csak a törvényre támaszkodha-

tik, a törvényt pedig mi magyarázzuk, tehát — Éljen a szabadság! Hortobágyi pusztán is szabadon fú a szél...”

S íme ez a magyar modern státus. Vigyázatok nehogy, ha ez a suhanc legénynyé vagy épen emberré nőné ki magát, valahogy az a meggyőződés ne terjedjen a külföldön, hogy — Magyarország létele megszűnt európai szükség lenni.

S nem veszitek észre, hogy a „nemzetiségek” azért csatlakoznak „oly őszintén” hozzátok, hogy — e meggyőződés Európában csakugyan hová hamarébb gyökeret verjen?

Vegyétek szívetekre Horác szavát, míg nem késő:

Quo, quo ... ruitis
... ut sua
Urbs haec periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
Nunquam, nisi in dispar, feris.

X.

Különben nekem, és számos deákpártiaknak is, van panaszunk a kormány ellen. — S mely kormány ellen ne lehetne panasz? Ez alkalommal csak ez egyet.

A megyék és megyei emberek anarchiai mozgalmak azon politikai nagy hibáját tünte-

tik fel a jobboldalnak, hogy MEGYETÖRVÉNY nélkül engedte leperdülni az alsóház első gyűlését.

Mert nem oly reform ez mint sok más, mely mind fontos, nélkülözhetlen, halaszthatatlan ugyan, de mely nélkül hetekig, hónapokig, egygyel-mással valamivel tovább is csak megélhetünk még; de megyetörvény nélkül, bátran felkiáltom azt, többé nem. A sürgetős kérdések legégetőbbike ez, mert ennek gyors és célszerű megoldása nélkül minden nap közelebb visz bennünket parlamentáris alkotmányunk —, ezzel szabadságunk —, ezzel fiatal jólétünk sírjához: mert közelebb vagy minden kormányzás megszűntéhez, s így a vég feloszláshoz; vagy az alkotmány kényszerű felfüggesztéséhez, s egy hatalmas, erélyes provisoriumhoz — de melyet megelőzni, melyet feleslegessé tenni kötelessége a kormánynak: mert percre biztosítja ugyan a rendet, de, mint valamely merész sebészi műtétnek a normális egészséges élet helyreállításáig, hosszú, néha biztalan, az útja. S ne feledjük a vulkánokat se, melyek szomszédságainkban lappanganak, melyek kitörésének napjait ki volna képes vagy bátor meghatározni akarni; s ha ezek kitörnek: képzeljünk ez országban egy centrális kormányt, melynek nincsenek biztos és hatalmas organumai; melynek, hivatalszobái falain túl nem engedelmeskednek, vagy csak félig és kelletlenül; melynek, ha tör-

vényre hivatkozik, azt kiáltja e nyolcvan abszolút kis státus: a törvény mást jelent, s hogy ő magyarázza azt; melynek morális tekintélye a gyülekezetek, a clubbok, a sajtó, a Nyáry Pálok „Jaul teszi” elveik szerint boldog-boldogtalan által mindennap inkább s inkább fitymáltatik:

és e kormány mentse meg aztán conflagrációjától a hazát, mi dõn Ukalegon égni fog!

T. i. megalkottuk 48-ban a parlamenti kormányt; s egyik rész nem bízva egészen annak állandóságában, a jöhető veszély tekintetéből annak ellenlábásait, a megyéket is meg kívánta hagyni; a másik rész tartva tõle, hogy a választási jogtól megfosztott megyék behatóbb reform által sértve, ellenforradalmat csinálnának, melynek győzedelme (egy ilyennek természetes és hatalmas szövetségesei leendvén az ausztriai és magyar conservatívek, az udvar, a camarilla stb. stb.) bizonyosan megdöntené az új vívmányt: nem mert hozzányúlni a megyei — autonomiához? nem. ez szent legyen mind örökké, hanem a megyei — omnipotentiához; s így Deák Ferenc közletõ javaslatára fogadtatott el — a többire hiszen rövid idõn megjõ az alkalom. S ekép a csúcsot felelõssé tettük, a nélkül mégis, hogy felruházók azon hatalommal, melynek hiányában az ép oly tehetetlen jót tenni, mint a rozsztat meggátolni; s meghagytuk a felelõség nélküli

széles básist, a vis inertiae kétségbe ejtő hatalmával ; s ezt még az új szabadság kíséretében az izgatás minden fegyverével is (népgyűlés, egyesületek, szabad sajtó) felszereltük !

A nagy átalakulás kivívóinak tekintélye, népszerűsége, Kossuth energiája, ki vonatkozva a pesti középponti bizottmányra, melynek, mint „provisórius kormánynak“, elnökeként oly szívesen hatalmaskodott volna Nyáry Pál — még Pozsonyban kimondta az országgyűlésben (és Kossuth nem volt nagyobb semmi momentumban, mint ekkor): hogy minden jogosítlan ambíciókat meg fog tudni törni (ahonnan többi közt Nyáry gyűlölete Kossuth ellen): mind ez, s még inkább a nem sokára hazánkra borult veszedelem nem engedett a megyei mindenhatóságnak tért, vagy ahol hengeg-néje volt, lesújtotta azt. A pesti törvényhozás is csak a pillanat szükségével foglalkodhatott, s így maradt el 48-ban a parlamentáris alkotmány kiépítése.

De alig állítottott vissza 48, alig létesült a parlamentáris kormány: előállott a természetes conflictus is az ellenkező elvekre épített alap és csúcs között; s ím ezzel megjött a megoldás, de a teljes megoldás többé el nem utasítható perce is.

A kérdés a magyar állam, s másfelül a törvénytelen hatalommal élő megyék közt van.

T. i. egykor a szükség — és koránt sem a törvény — ruházta fel a megyéket e joggal, a *moderamen inculpatae tutelae* jogával. De mert az engem megtámadó gyilkost, más oltalom hiányában, meg szabad ölnöm: szabad-e ölnöm más körülmények közt is? Szabad-e törvényes, nemzeti és felelős kormány ellenében oly eszközökkel élnünk, melyekkel egy jogtaposó idegen hatalom ellenében isten és ember előtt szabad volt, mert mással nem bírtunk?

Csináltunk tehát parlamentáris ministeri kormányt, s nem ruháztuk fel azon hatalmi attribútumok és eszközökkel, melyek nélkül nincs szabadság, rend, biztosság: s így garázdálkodik szabadsóság, míg végre megszűnik a közigazgatás, csúszva mász az igazságszolgáltatás, s míg ma még csak latrok és haramják folytatnak fegyveres apróharcot az emberélet s a tulajdon ellen, holnap a vagyontalan osztályok kezdik meg az általatok hirdetett doctrínák folytán az irtó háborút, eleinte a vagyonos osztályok ellen, holnapután már a demokratia nevében minden felsőbbség —, az értelmiség, a nagyipar, a tudomány, az erény, az érdem s a születés felsőbbsege ellen. S ne higyjétek tí, kik a megyékben, a

választó-kerületekben, a népgyűléseken, a szenvedélyeket magatok részére felhasználjátok: hogy ti dicső magyar ellenzék, és ti földosztók, mentve lesztek. Valamint ti üldöztetek ma azokat, kiknek köszönitek, hogy székeitekben ültök, vagy épen hogy visszajöhettetek a hazába: úgy az általatok felzaklatott szenvedélyek titeket sem fognak megkímélni; s mert nem lesztek képesek ígéreteiteket és nagy szavaitokat beváltani: első estek a szomorú katasztróph áldozataiúl, ha — vagy meg nem szöktök, mit sokan közöleték már próbáltak más alkalommal, vagy ha — egy általatok felidézett provisórium nem ment meg titeket is, addig ameddig.

Csak hirdessétek tehát ezentúl is, hogy k i v é v e a k o r m á n y t, boldog-boldogtalan fel van jogosítva a törvényt magyarázni ahogy tetszik; csak hirdessétek, hogy a megye a szabadság bástyája ma is, mint volt 300 esztendeig — (ti ugyan 800 esztendőt szoktatok mondani — persze mert nagy historicusok vagytok!); az anarchia érdekében gátoljátok a parlamenti alkotmány kiépítését — igen, az anarchiában, mert ne reményljétek, hogy amely hatalom ma még kezetekben, hogy holnap nem jöend az, ki azt k i c s a v a r j a kezetekből. — Bátran! csak váltsátok be e dicső felirati vitában hangoztatott nagy szavaitokat! — a nemzetiségek támogatásában bizonyosak lehettek.

De nem csak ez az ellenzék leszen felelős az utókornak — vagy, mert kérdés: van-e eljárások mellett jövője a magyarnak? — a históriának minden esetre, ha, szövetkezve, mint eddig, minden államrontó elemekkel, lehetetlenné fogta tenni Magyarország fennállását: hanem felelős róla

A KORMÁNY is.

Tí nemes és hű fiai a hazának, kormányzói a nemzetnek! képesség, tudomány, munkásság, erény és érdem még mind nem elég e polcra: oda bátorság is kell: bátorság és erély befejezni amit kezdtetek. Bátorság bízni pártotokban, s melyről biztosak lehettek, minden higgadt és hazája-szerető magyarnak támogatásában. Fél rendszabály soha sem vív ki nagy eredményt. S nincs többé veszteni való időnk. Merjete elölni egy **teljes, gyökeres átalakító megyetörvénynyel!**

Kiviszitek? — Megmentettétek a haza jövőjét.

Nem viszitek ki? — Bukástok a honszeretet önfeláldozása által lesz dicső.

Emlékezzetek az angol whigekre, kik többször hátráltak a toryk előtt, s az ő ügyök ezek által diadalmaskodott. Ha tí átengeditek székeiteket a magyar toryknak (azaz e baloldali pecsovicsoknak), lehet-e kétség hogy, miszerint kormányozhassanak, kiviszik azt mit ma még elleneznek?

De a morális igazságtétel nem fog késni: nem ők élvezik majd e győzödelem gyümölcseit: a nemzet az első parlamentáris nagy harc után titeket vezet vissza székeitekbe diadallal. Mert állandó pécsovics kormány e század másod felében többé nem lehetséges.

Bátran tehát: elé cabinetkérdésül a **radicalis megyetörvénynyel!** Ha pártotokban túlsúlyyal volnának a poshadt elemek, vessétek el magatoktól. Tűnjék ki végre világosan: hol vagyon a világos látás, a morális bátorság, a tiszta hazaszeretet. Ha ezek csak kevesekben volnának meg, nem érdemelné e párt, hogy annak élén álljatok.

Élet vagy halál: igen is, ez áll a kockán. Azt el nem vetni, félénk ragaszkodást árulna el a polchoz. Vessétek el. De tí élni és állani fogtok; s a megtartott haza áldani fogja neveiteket.

D^e BALLAGI GEZA.

